

Debatt: Hvorfor heter Stavanger nettopp Stavanger? Sveinung Bendiksen, tidligere aftenbladjournalist, har latt seg inspirere av både den pågående debatten og Ajax - og mener at Johanna har svaret.

Kommentert [PM1]:

Sveinung Bendiksen

Det va ein av de fyste dagene i det nya året at an Broremann kom hjem fra skolen med ei lidå rynka mydle auene. Hu Johanna va alt komt hjem. De hadde fått fri den siste timen for gymleraren va i koronakarantene itte å ha feirt jul hos systerå i Køben.

Hu Johanna ante at der va någe på gang på måden an Broreman slengde fra seg ranselen på. Då hu såg rynkå mydle auene, ante hu at nå kom der snart et vanskelig spørsmål.

- Koss har du hatt det på skolen, spurt hu for å kom an litt i forkjøbet.
- Fint, svarte an Broremann, - der kom ei nye jenta i klassen i dag, la an te.
- Kahettehu?
- Hu hette Mona.
- Koss va hu, spurte hu Johanna.
- Hu va snille hu, sa an Broremann.

Der låg møje i det svaret forsto hu Johanna. At hu va både fjåge og greie og lette å snakke med. Og det va og svert sannsynligt at hu hadde ein liden oppstoppnase, någe så an Broremann va svert begeistra for.

Rynkå mydlå auene va kje blitt mindre av denne praten, så hu Johanna forsto at hu måtte holda det gåande ein stond te.

- Ka skole kom hu i fra, spurt hu.
- Eg vett kje ka skolen hette, men hu komme fra Porsgrunn. Og vett du kaffor det hette Porsgrunn?

Hu Johanna rakk kje å svara før an Broremann fortsatte.

- Det hette Porsgrunn for det at der før i tiå vokste møje av ein plante så hette Pors, og det vokste på ein grunn eller ei sletta, sa an Broremann uden å trekka pusten.

- Hjelpe meg, sa hu Johanna. - alt det du vett.
- Det va hu nye i klassen, hu Mona, så fortalte det då hu sko fortella litt om seg sjøl, forklarte han Broremann.

Rynkå mydle auene va der ennå, og hu Johanna forsto at nå va det liga før. Og det va det!

- Me bor i Stavanger, men kaffor hette byen Stavanger, datt det ud av an Broremann.

Va det ikkje verre enn det, tenkte hu Johanna med seg sjøl. Nå slapp eg billigt - trodd hu!

- Der e ingen så vett heilt sikkert kaffor byen vår hette Stavanger. De fleste e enige i at slutten av navnet - anger - betyr fjord eller vig og at fyste delen av navnet - Stav - komme av någen streger i fjedle onna Valbergstårnet. Någen

meine ligavel at det har någe med ein svere stein opp på Bergeland å gjørr. Også e der ein totlepave av ein advokat så har ein forklaring så ikkje egne seg å fortella te ein gutt så både går i barnaforening og på synndagsskolen, avslutta hu Johanna. Svert fornødde med seg sjøl.

Då hu kikte bort på an Broremann, og så at rynkå mydlå auene absolutt ikkje va blitt mindre, forsto hu at hu va på jypt vatten.

- Feik njus, sa an Broremann.

- Hvis du klare å få «anger» te å ble ein fjord eller ein vig og ein stav te å ble någen streger onna Valbergstårnet får du slå deg samem med Asbjørnsen og Moe og gje ut ei nye eventyrbog. Du vett allså ikkje kaffor byen vår hette Stavanger, slo an fast.

Hu Johanna kjende at det bjoynd å klø på den eine leggen, og hu visste at det va et godt tegn på at fantasien bjoynde å virka. Hu bjoynde å klø seg forsiktig.

- Stikk ud på kjykkem og smør deg ei sjeva. Når du komme inn igjen så ska eg fortella deg kaffor Stavanger hette Stavanger, sa hu. - Smør deg to sjever, og du kan godt få ha sokker på, sa hu for at hu sko vinna litt tid sånn at kløingå og fantasien sko komma skikkeligt i gang.

Då han Broremann kom inn i stua igjen, med sokker dryssande itte seg fra to kjokke sjever, hadde kløingå fått fart på fantasien.

- Nå ska du få hørre kaffor Stavanger hette Stavanger og ikkje någe aent, sa hu.

- Så då e allså ikkje anger ein fjord eller vig og ein stav någen streger på Valberget?

- Kan sjynna det e kje det, Broremann. Anger e anger og stav e ein stav. Nå ska du hørre.

An Broremann satte seg godt te rette på golvet, og hu Johanna rigde seg te i den einaste øyrelappsstolen i stuå.

- For jysla lenge siden, bjoynd u ...

- Før Domkjerka blei bygde?

- Nei, Domkjerka va ferige då Stavanger fekk navnet sitt. Et stykke udføre Straen, ja, sånn omtrent ude i Kalhammaren, bodde der ei gammale, skrøbelige dama. Der va møje skog i Kalhammaren då, så hu levde av å laga sobelimer, så hu kver dag solgte på Torjå. Hu va krogete i ryggen, og derfor måtte u støtta seg på ein stav då hu gjekk te og fra Torjå.

Ein dag på vei hjem så støtta hu seg så kraftigt på staven at an brakk tvers av. Damå va så skrøbelige at hu ikkje visste sin arme råd eller koss hu sko komma seg hjem uden ein stav å støtta seg te. Udføre det finaste huset på Straen fekk hu aua på ein flotte stav, så han så bodde der hadde satt fra seg.

- Eg e nødde te å ha ein stav for å komma meg hjem, tenkt u, så eg låne den der te i mårå.

Så tog hu staven og stavra seg hjem. Det va ein flotte stav, og siden u ikkje hadde någon reservestav, så brukt hu den staven hu hadde lånt både dagen itte og mange dager itte det igjen.

- Kver gang hu gjekk forbi huset på Straen der hu hadde tatt staven så fekk hu jysla dårlige samvittighet.

- Eg angre på at eg tog staven, sa hu kver dag, men fekk seg ikkje te å lever an tebage.

- Å, sa an Broremann. - Hu fekk stav-anger, udrøyd han.

- Ja, det va akkurat det hu gjorde. Og mange så såg na såg at hu ikkje hadde det godt med seg sjøl. Og adle så sporte ka så va i veien fekk det sama svaret:

- Eg har stavanger!

- Itte kvert så spredte dette begrebet seg, og det festa seg i håvene på folkå så bodde i byen med den flotta Domkjerka.

- Koss gjekk det med damå, spurte han Broremann.

- Hu angra sånn på det hu hadde gjort at hu la ud på ein lange ferd, ein slags pilgrimsferd for å få fred i sjelå. Hu gjekk og gjekk i uger og måneder, og staven hadde hu med. Udpå høsten va u høgt oppe i ein dal der der va mange menner ude og hakte i jordå. Der slo hu seg ner, og adle fekk veda at kom både med og fra Stavanger. Men i den dalen, der de hakte sånn, dalen så fekk navnet Hakkadal, blei hu merr kjende så Kjerringa med staven!

- Du lyge, sa an Broremann.

- Det e kje sikkert, sa hu Johanna. - Det kan ha skjedd. Kan du bevisa at det ikkje va akkurat sånn det skjedde?

E-POST 31. DESEMBER 2020 TIL SVEINUNG BENDIKSEN

Gode Sveinung,

Takk for din fornøyelige artikkel i dag som innlegg i debatten om bynavnet Stavanger. Jeg rykker den med dette inn i min blogg

Alle bidrag mottas med takk! Min kjære kone var litt bekymret for om det var litt frekt å rykke det inn i min egen, i utgangspunktet private, blogg, men når du hever deg over alle motforestillinger og påtar deg rollen som Andreas Jacobsen og kan lage en historie om Johanna og Broremann, tåler du nok det.

Jeg fikk lyst til å komme med en replikk om din bemerkning om at jeg er «ein totlepave ... så har ein forklaring så ikkje egne seg å fortella te ein gutt så både går i barnaforening og på synndagsskolen». Jeg har lenge vært utestengt fra Aftenbladets spalter, og ble nesten litt overrasket over at de plutselig tok inn mitt innlegg om Stavanger-navnet. Jeg streifet tanken om at det skulle vekke slike assosiasjoner som du har, og som du kanskje ikke er den eneste som har.

Ellers minner jeg om Super Bowl – den kanskje største idrettsfest i USA – for noen år siden. En barmfager negresse skulle synge nasjonalsangen, men då gikk det ikke bedre at ett av hennes bryst falt ut av BH-en, midt i den beste sendetiden. Det ble stort rabalder om det. Mange oppfattet det som krenkende, ikke minst fordi det skjedde under et TV-program som mange barn så på. Tenk så forferdelig, at små barn skulle komme til å se et kvinnebryst!! Huff, huff, huff!

Men fra spøk til side: Er det så usannsynlig og krenkende for tanken at en fallos-skulptur (en stav) på et sentralt sted i Stavanger kan ha gitt navn på stedet (staven i bukten!). Stedet for fallosskulpturen kan ha beholdt navnet også etter at slike fallos-skulpturer ble fjernet av pietetsmessige og sikkert kristelige, hensyn.

Hva sier Andreas Jacobsen, Johanna og Broremann om det?

Mvh Pål Mitsem

*